

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, ט)
 "זה יוסף שהיה לך בחימה" (רש"י)

מתורתו ומשנתו של
 שר התורה הגאון הקדוש
 רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת נשא (בארי"י) - חג השבועות תשפ"ב • שנה ב' - גליון ע"ו • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

לקח טוב
 כלל י"ז

מִזְכָּר עַד נִקְבָּה תִשְׁלַחוּ וְגו' וְלֹא יִטְמָאוּ אֶת מַחְנֵיהֶם וְגו' (ה, א).

אין לטומאה חיבור לקדושה - רק ע"י דבר טהור המחברם ולכן מכניס שרץ למקדש פטור ומכניס טמא שרץ חייב בש"ס עירובין (קד): יש מאן דאמר דמכניס שרץ למקדש פטור והמכניס טמא שרץ למקדש חייב, עיין שם.

בכתבי אגדה שלי כתבתי בטעם הדבר הזה, דמכניס טומאה למקדש עיקר החטא שלו הוא במה שמחבר טומאה אל הקדושה, ועל כן באמת הרי אין לטומאה חיבור כלל אל הקדושה^א, ורק אם יש דבר אמצעי המחבר לטומאה ולקדושה אזי על ידי האמצעי ההוא ממילא גם הטומאה מחוברת לקדושה חיבור מזה. וכדרך שאמרנו בברכות (ג): דשתי חבורות האוכלות ואין רואות זו את זו, אזי אם יש שמש ביניהם (המשמש לחבורה זו ולחבורה זו, ומחבר איפוא לשתי החבורות) השמש מצרפן (ליאון). וכן מצינו בכמה דוכתי דשני נפרדים מתחברים על ידי אמצעי המחבר לשניהם, והארכתי במקום אחר^ב בקיבוץ המקומות האלה, ולענין איהו דברים שיש בהם נפקותא להלכה.

ועל כן גם כאן, רק אם מכניס כלי או אדם שנטמא בשרץ, שהכלי או האדם הרי בעצמותם טהורים הן, אלא שקיבלו טומאה על ידי מגעם בשרץ, ואם כן בהכנסם למקדש הרי הם מחוברים איפוא למקדש מפאת עצמותם שהם טהורים, ועל כן ממילא מתחברת על ידם גם הטומאה אשר עליהם למקדש, וזהו עיקר החטא דטומאת מקדש, מה שמחברים את הטומאה אל המקדש ומחללים קדושת המקדש. מה שאין כן במכניס שרץ עצמו שהוא כולו טומאה, אזי אין אל הטומאה הזאת חיבור למקדש כלל, ולא חיבר איפוא כלל הטומאה אל הקדושה, ועל כן שפיר אין כאן חטא כלל, ודו"ק היטב.

מקוה מטהר רק דבר הטהור
 בעצמותו ונטמא בטומאה חיצונית

ותבין בזה דברי הגמרא שם, דיליף להך דינא דמכניס שרץ פטור מהא דכתבי' (במדבר א, ג) 'מזכר ועד נקבה תשלחו', מה זכר ונקיבה שיש להם טהרה במקוה, אף כל שיש לו טהרה במקוה, יצא שרץ עצמו שאין לו טהרה במקוה.

ולנהג"ל יובן הכוונה, דהנה מה שמקוה מטהרת רק טמא שרץ ואין מטהרת שרץ עצמו הוא גם כן מטעם הנ"ל, דהמקוה בכחה רק לטהר דבר שהוא טהור בעצמותו אלא שקיבל טומאה בחיצוניותו על ידי מגעו בטומאה, דאז בכח המקוה לסלק מעליו הטומאה החיצונה שקיבל ושב לטהרת עצמותו, מה שאין כן דבר שעצמותו טומאה כשרץ וכדומה, אין בכח המקוה לעשות מטומאה טהרה וכמובן.

ועל כן זהו כוונת הדרש, דרק דבר שיש לו טהרה במקוה - דזה מורה שהוא טהור בעצמותו ורק שקיבל טומאה, ועל כן אם מכניסין דבר כזה למקדש שפיר חייבין, דדבר כזה הרי מחובר אל המקדש מפאת הטהרה שבו, ועל כן ממילא מתחברת גם

הטומאה שבו למקדש, ומחבר איפוא טומאה למקדש, וזהו החטא שלו. מה שאין כן דבר שאין לו טהרה במקוה, זה מורה על היותו כולו טומאה, ועל כן אין כאן חטא כלל, דטומאה גרידא אין לה חיבור לקדושה כלל, ודו"ק היטב כי הדברים נכבדים בעזרת השם יתברך.

בית האוצר
 כלל פג

והקריב את קרבנו לד' וגו' וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת וגו' (ו, יד).

למה לי קרא שאין יוצאים בקרבן אחד לשתי נזירותיו הרי אין עושיין מצוות חבילות

עיין ליקוט בפרשתנו (רמז תשי"ד והביא), על הכתוב 'והביא את קרבנו לד'', בשם הספרי זוטא (בפרשתנו פירק ו ד"ה וכבשה), וז"ל: אמר 'אחת' - אין מגלה שתי נזירות כאחד, עכ"ל. פירוש, דכתיב 'וכבשה אחת', לומר דאם קיבל עליו שתי נזירות כאחת - אין יוצא בקרבן אחד לשתיהן.

וקשה, דלמה לי קרא, דתיפוק ליה דאין עושיין מצות חבילות חבילות (ברכות טז). וצריך לומר, דהוה אמינא דאין מחויב יותר מקרבן אחד, דרחמנא אמר דלאחר כלות כל נזירותיו יביא קרבן, ועל כן אשמעינן קרא דכל נזירות בפני עצמו יש עליו חיוב קרבן.

ואולם למאן דאמר בזבחים (ק"ז), דקרבנות נזיר חשיבי נידר ונידב, והם מכלל קבלת הנזירות שמקבל עליו, עיין שם, אם כן במקבל עליו שתי נזירות - הרי זה כמקבל עליו שתי פעמים חיוב הבאת קרבנות, ואם כן על כרחך הוה אמינא רק דיוצא שני החיובים במעשה אחת, ואם כן שוב תיקשי, דתיפוק ליה דאין עושיין כו', ודו"ק היטב, ובאתי רק להעיר.

גליוני הש"ס
 סוטה לה.

דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם (ו, כט).

בית המקדש חשיב מקום גילוי שכניה גם בזמן שאינה שורה ולכן מותר להזכיר בו שם המפורש

בגמרא סוטה (לה), 'כה תברכו את בני ישראל' - בשם המפורש וכו', יכול אף בגבולין כן כו', הרי הוא אמור (שמות כ, כא) 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך', בכל מקום סלקא דעתך (וכי בכל מקום שכניה באה ושורה, דכתיב 'אבוא אליך', והוא לא יחד מקום להזכרת השם, רש"י), אלא מקרא זה מסורס (מחופף) הוא, בכל מקום אשר אבוא אליך וברכתך - שם אזכיר את שמי.

ובסיפרי בפרשתנו (פיסקא לט ד"ה כה), על הכתוב 'כה תברכו', וז"ל: הרי הוא אמור 'בכל מקום אשר אזכיר את שמי', זה מקרא

מסורס, בכל מקום שאני נגלה עליך - שם תהיה מזכיר את שמי, והיכן אני נגלה עליך - בבית הבחירה, אף אתה לא תזכיר את שמי כי אם בבית הבחירה, מכאן אמרו, שם המפורש אסור לומר בגבולים, עכ"ל.

ועיין ריטב"א נדרים (ה. מדפי הרי"ף ד"ה וא"ת), מה שכתב שם: ואם תאמר, ולימא להו' קבילו מאי דאמר יו"ד ה"א וי"ו ה"א שהוא שם המיוחד לבורא יתברך ולא לזולתו. ואיכא למימר, דכיון דאפשר ליה בלאו הכי - לא רצה לפרש את השם ולקריתו בכתבו ברבים, דהא כתיב (שמות ג, טו) 'זה שמי לעולם', ואמרינן (פסחים ג.) 'לעולם' כתיב. וצריך עיון לשון 'לא רצה', הרי הוא איסור גמור.

ויש לעיין קצת, דאיך הזכירו שם המפורש במקדש בבית שני כמבואר ביזמא (לה; מא; סו). בכמה משניות, שהכהן גדול הזכיר שם המפורש, והרי אסור להזכיר שם המפורש כי אם במקום שהוא יתברך נגלה, ואילו 'שכינה' הוא אחד מהדברים שחסרו בבית שני, כמבואר סוף פרק קמא דיומא (מא). ואולי 'גילוי' הוי - אף על גב דשכינה לא הוי. ואולם לשון רש"י (סוטה שם ד"ה בכל) ותוספות (שם ד"ה הרי), דבעינן 'גילוי שכינה'.

ונראה, דבעינן רק מקום שהשכינה נגלה בו, כמו שכתוב 'בכל המקום' וגו', ועל כן המקדש הוא מקום הגילוי, שהרי נגלה בו בבית ראשון (ראה דברי הימים ב, ז, א), ויתגלה בו לעתיד (עיין ספרי וזאת הברכה פסיקא יא ד"ה ובין) במהרה בימינו אמן, לכן גם בזמן שאין גילוי - מותר להזכיר שם השם, ודוגמתו במנחות (לא), במקום 'לך לאות' (שמות ג, ט) איתמר, 'עיין שם היטב'.

הפטרת נשא

גליוני הש"ס
 סנהדרין פט.

ויאמר מלאך ד' אל מנוח אם תעצרני לא אכל בלחמך ואם תעשה עליה לד' תעלנה כי לא ידע מנוח כי מלאך ד' הוא (שופטים יג, טז).

מנוח עשה תנאי בקרבן
 אם לא נאמר מפ' ד' יהא חולין

בגמרא סנהדרין (פ"ט), אליהו בהר הכרמל היכי סמכי עליה ועבדי שחוט' חוץ (שהרי בית המקדש היה בירושלים, רש"י), אלא היכא דמחזיק שאני.

בספר בנין אריאל על התורה בפרשתנו (עמוד קצג ד"ה ולפי), הקשה, איך שמע מנוח לדברי המלאך לשחוט בחוץ, שהרי לא ידע 'כי מלאך ד' הוא'. וצריך לומר, שעשה על תנאי, אם דבר ד' אמת בפ' המגיד לו - יהיה קודש, ואם לאו - יהיה חולין כו', עכ"ל. ועיין זבחים (קס"ג), והוא עצמו הביא ז"ל שם (עמוד קצא ד"ה הנה) גמרא ההוא.

א) שהרי הטומאה הוא היפוך הקדושה, וכן להיפוך גם כן התנגדות הקדושה הוא הטומאה, עיין **גבורות שמונים** אות כו ד"ה ע"ל ועיין עוד גליוני הש"ס ירושלמי ורע"ס כ"ח אות כ"ג שם פסחים ב. בתוספות ד"ה כתבו, ואי אפשר לשני מנוגדים להתחבר יחד בלי אמצעי ביניהם.

ב) ראה שו"ת **בן פורת** ח"א סימן ו אות ו ד"ה ומיה.

ג) משה רבינו לישראל, כשהשבעים בערבות מואב לקיים התורה.

ד) דאיתא שם: 'רב אשי הוה יתיב קמיה דאמימר, הוה ציריא בידיה (מכה יתה לו אצל הקיבורת, וקרקע חלוקה שם - כדי שלא תדחק המכה, רש"י), וקא מתחזין תפילין, אמר ליה, לא סבר לה מא' לך לאות' - ולא לאחרים

א) שהרי הטומאה הוא היפוך הקדושה, וכן להיפוך גם כן התנגדות הקדושה הוא הטומאה, עיין **גבורות שמונים** אות כו ד"ה ע"ל ועיין עוד גליוני הש"ס ירושלמי ורע"ס כ"ח אות כ"ג שם פסחים ב. בתוספות ד"ה כתבו, ואי אפשר לשני מנוגדים להתחבר יחד בלי אמצעי ביניהם.

ב) ראה שו"ת **בן פורת** ח"א סימן ו אות ו ד"ה ומיה.

פנינים ממשנתו של רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע על חג מתן תורתנו

~ מתוך: אוצרות יוסף דרשות; גליוני הש"ס; שב דנהמתא ~

ו' סיון

ביום חמשים עצמו יש חיוב ספירה - בהזכרת ענין היום

עיין ברוקח (סימן רצד ד"ה מיום) דכתב, וז"ל: 'מיום הביאכם וגו' (ויקרא כג, טו), צריך לספור מ"ט יום, אבל ביום חמשים אין צריך לספור, שהרי נזכר בברכה ובתפלה, עכ"ל.

נראה כוונתו ליישב לשון הפסוקים, דכתיב (שם שם, טז) 'תספרו חמשים יום', וכתיב (שם שם, טז) 'שבע שבתות וגו', ועל זה כתב דגם ביום חמשים יש חיוב ספירה, אלא דאינו כבשאר הימים לספור לעומר, רק להזכיר ענין היום לבד, וזהו כוונת 'תספרו חמשים יום', עיין שם היטב ברוקח. ולפי זה נלמד שבשבעות חיוב הזכרת מענין היום מקרא ד'תספרו חמשים יום'.

תמיהה בקושיה הרוקח

מדוע לא אמרה תורה בששה בסיון תעשו שבועות
עיין רוקח (סימן רצד ד"ה ולמה) דכתב, וז"ל: ולמה לא אמר ששה בסיון תעשו שבועות, אלא לענין שבועות הוצרך לספירה. כי כל הרגלים היו בביתם, אבל בשבועות לא היו מצויין בעיירות, כדכתיב (דברים טז, ז) 'ופנית בבוקר והלכת לאהלך' - זה בפסח, ולא בשאר רגלים שהיה כל אחד בשדהו אצל תבואתו כבועו (ראה רות ב, ד), הואיל ולא היו מצויין בעיירות היאך ידעו מתי חודש סיון, לכך צוה לספור שידעו בכל מקום מתי שבועות, עכ"ל ז"ל.

ואינו מובן, דבשלמא אם גם לפי מניין הספירה היה שבועות חל תמיד בששה בסיון, אז היה שייך הקושיא - דמאי טעמא תלתה תורה בספירה, ולא אמרה בששה בסיון, ומה שאין כן עתה דלפי מניין הספירה שאמרה תורה - פעמים שחל בחמשה ופעמים בשבעה (עיין ראש השנה ו), אם כן הרי לא רצתה תורה כלל שיחול בששה בסיון דייקא, ולא היה אפשר לה לומר בששה בסיון.

ולומר דכוונת שאלתו על זה עצמו - דמדוע לא רצתה תורה שיהיה זמנו בששה בסיון, זה דוחק גדול, דמניין לנו

נעשה ונשמע

הקדמת 'נעשה ונשמע' - שמגודל התשוקה אין מתמהמהים עד שישנינו השגת המצוות

אצייע מה שמבואר אצלי במקום אחר, בענין המעלה הנחשבת לישראל במה שהקדימו 'נעשה' ל'נשמע' (שמות כד, ז; ראה שבת פח.). כי שמינה עניינה הבנה (ראה דברים כח, מט; רש"י פירשת מוקף מא, טו) והשגת דעת (עיין שער מאמרי רשב"י פירוש ספרא דצניעותא פרק א ד"ה עוד), ועל כן שבח הוא לבני ישראל במה שמקדימים בעבודת השם יתברך העשייה להתבוננות והשגת הדעת.

וזה, כי זה יורה על גודל חוזק כוסף ותשוקת הנפש הישראלית לעבודת השם יתברך, וכמבואר במדרש (שוהר טוב תהלים צב, יא) - הובא בתוספות מנחות (עא. ד"ה מרכיבין) - מה תמרה זו יש לה תאוה, אף ישראל יש להם תאוה לעשות רצון אביהם בשבטים. ועל כן גודל התאוה לא יניחם להתמהמה בעשיית המצוה עד יהיה להם תחלה התבוננות והשגת הדעת, ורק מיד בבוא המצוה לידם ימהרו לעשותה מפאת גודל תאוות הנפש אל העבודה.

עשיית המצוה בכיסופים ממשכה מלמעלה אור דעה

ועל כן אדרבה בזכות עשייתם המצוות בכוסף וחשק נמרץ כזה, יומשך עליהם - על ידי העשייה - אור דעה מלמעלה ביתר שאת ויתר עוז, כמו שכתוב (תהלים קג, כ) 'עושי דברו - לשמוע', אחר כך 'בקול דברו' (ראה שבת שם) - הוא אור הדעה הנמשך עליהם מלמעלה על ידי עשיית המצוות.

במעשי הנאת הגוף יש להקדים התבוננות הדעת

והנה זהו רק במעשי עבודת השם יתברך, אולם במעשים של תאוות והנאת הגוף, החיוב שיוקדם התבוננות הדעת להמעשה. ואף אם הם מעשי מצוות, עם כל זה - אם לא יוקדם להם התבוננות הדעת לבל לעשותם עבור התאוה והנאת הגוף, ולקדש עצמו במ כפי הראוי, הנה לא לבד כי לא ימשיכו אור דעה על האדם, כי אם אדרבה עוד יגשימוהו ויכיעירו נפשותו - בעבור היותם מעשי הנאת החומר.

וזהו ענין הכתוב (שם) 'גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו'. והכוונה שמה שמקדימין העשייה להשמיעה, אינו מפאת 'כי לא עם פינות הוא' (ישעיה כז, יא), ובני בלי דעת המה (ראה ברכות לג.) - כאשר חשב המין (עיין שבת שם), כי אם הם 'גבורי כח' - כמאמר 'איזהו גבור הכובש את יצרו' (אבות פ"ד מ"א), והם מתגברים על תאוות הגוף לבל לעשות מעשי הנאות הגוף כי אם אחרי ההתבוננות וישוב הדעת, ורק בעשות דבר ד' לבד המה 'עושי דברו לשמוע בקול דברו'.

שהביא מהמדרש אגדה.
ב 'להיות עמל ויגע בה כל צרכיכם', פני משה בירושלמי שם ד"ה בכל.
ג ראה אוצרות יוסף מאמר דוד פיסקא קכו.

במסכת שבת בפרק אמר רבי עקיבא (שבת פ"ט), ולזה אנו מוכיזין בתפלה זמן מתן תורתנו. עיין שם עוד בכל הסימן. וראה עוד שו"ת **עונג יום טוב** א"ח סימן מב ד"ה ונראה משום, בהא דשבועות תלוי ביום החמשים. וראה עוד **שבלי הלקט** סימן רלו ד"ה ומדרש, מה

א ראה שו"ת **ריב"ש** סימן צו ד"ה ומה: "...שלא תלה הכתוב חג שבועות ביום מתן תורה, אלא ביום חמשים לעומר, אלא שבזמן הזה ידיעין בקביעה דירחא ולעולם ניסן מלא ואייר חסר, כלים חמשים לעומר ביום ששי בסיון שנתנה בו תורה לדעת רבנו, כדאייתא

ידוע תדע

הרחבת הידיעות במשנתו של רבינו

למה דוקא גבי תורה ושבח מצונו שעכו"ם המקיימים חייב מיתה?

תשובה לידוע תדע' מפרשת במדבר: באיזו שעות של היום מתו תלמידי רבי עקיבא בין פסח לעצרת?
עיין אוצרות יוסף דרוש ח

הנה התורה הוא אחדות הנפדרים, ולכן אינה מקבלת טומאה... ועל כן מתן תורה ביוםא תליתא בירחא תליתא כו' (ראה שבת פח.) - הכל 'תליתא', היינו השלישי - המאחד השניות (ראה דרך חיים פ"ג מ"ג ד"ה ועוד; גבורות השם פרק ט ד"ה וכאשר). ועל כן שתי הלחם בשבועות - מתן תורה - באות חמץ (ראה ויקרא כב, יז), דאין חשש שניות, התורה מאחדתם.

שתי הלחם מחטים להתברך פירות האילן

ולא לברכת התבואה שבאה כבר בהבאת העומר טעם להיות העומר שעורים (ראה מנחות סח). כמבואר בש"ס ראש השנה (טז), דקרבן עומר - להתברך תבואה שבשדות, ושתי הלחם - להתברך פירות האילן, דהטת מין אילן, ואף דרק לרבי יהודה בברכות (מ). הוא כן, מכל מקום ידוע דאלו ואלו דברי אלקים חיים (ראה עירובין יג; גיטין ו), ואם כן יש לכולי עלמא בחטה עניין אילן גם כן מלבד עניין תבואה שבו.

ועל כן קרבן דצריך להיות מבורר, כמו תפלה שהוא במקום קרבן (ברכות כו), וצריך להיות מבורר ומפורש על מה באה התפלה, ועל כן אי אפשר לעומר להקרב חטים ככל המנחות (ראה סוטה יד), דלא היה מפורש בזה המבוקש על ברכת התבואה, דאולי הכוונה על ברכת פירות האילן, דהא חטה יש בו גם עניין אילן, ועל כן הוצרך להיות שעורים.

ומה שאין כן שתי הלחם דשבועות דהם חטים, אי אפשר לטעות דהכוונה על תבואה, דהא כבר נתברכה התבואה בעומר הקדם, וכבר קרב קרבן עומר הקדום על זה, ואם כן בהכרח הכוונה אפירות האילן, ודו"ק הטיב.

ועוד, דמזין אחר אי אפשר למנחה להיות, דלא מציינו מנחה מזין אחר, רק מאלו השני מינים - שעורים וחטים (ראה סוטה שם). והקושיא רק - מדוע העומר משעורים ושתי הלחם מחטים, ועל זה שפיר הטעם כנ"ל דהעומר הוכרח להיות שעורים מטעם הנ"ל, ושתי הלחם דבאים אפירות האילן, אין להם להיות משעורים דהוא תבואה לבד ואין בו עניין אילן, והקושיא רק - דהיו מפירות אילן להיות מבורר הכוונה אפירות אילן, ולא יהיו מחטים דיש בהם גם עניין תבואה, וזה אין קושיא, דאי אפשר להיות מנחה מפירות אילן, רק מאלו השני מינים - חטים ושעורים, ודו"ק כי זה נכון בפשיטות בסיעתא דשמיא.

לימוד התורה

אף שמותר להפר קיום התורה למען השלום מכל מקום תלמוד תורה עדיף

במשנה פאה (פ"א מ"א), אלו דברים שאין להם שיעור כו',

ז' כאשר האריך רבינו באוצרות יוסף דרוש ד פיסקא נח: "...התורה גם כן עניינה אחדות, דרביה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום' (משלי ג יז) - היינו אחדות. ונקראת התורה 'שלום', כמבואר בברכות (ת) על הכתוב (תהלים נה יט) 'פדה בשלום נפשי' - כל העוסק בתורה כו', ענין שם. וכן אמרו (ברכות סד), תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם. ועל כן דברי תורה אין מקבלים טומאה, הלא כה דברי כאש' (וימיה כג, טז) - מה אש אינה מקבלת טומאה כו' (ברכות כב). והכוונה אש שלמעלה - אש המזבח (ענין יומא כא) דמאחד (ראה שם פיסקא ל"א), ואחדות הוא טהרה (ראה שם פיסקא ז), ולכן אין מקבל טומאה, וכך התורה ג"כ כן, וכמו שכתבתי כבר מזה במקום אחר. ולכן נמשלו אהלים לתהלים (ראה במדבר כד, ו) המעלים את האדם מטומאה לטהרה - גמרא ברכות (טז). והוא גם כן ברמב"ם הלכות ספר תורה (פ"י ל"ה) דאפילו נדה וטמא מותרין לאחוז בספר תורה, דאין דברי תורה מקבלים טומאה, ענין שם. ועל כן במתן תורה דעניינה אחדות - זכרות, והוצרכו כולם לפרוש מאשה (ראה שמות ט"ו, ט).

ה) ראה אוצרות יוסף שם פיסקא ו: "...מבואר במה"ל (גבורות השם פרק לו ד"ה ועוד; פרק ס ד"ה רבן)... דעל כן מצה מורה על חירות, דחמץ

אלו דברים שאדם אוכל כו', כבוד אב ואם כו', והבאת שלום בין אדם לחבירו, ותלמוד תורה כנגד כולם.

עוד בטל ילדותי אמרתי חיבור משנה אחרונה דברכות (פ"ט מ"ה) עם משנה ראשונה דפאה. דמשנה אחרונה דברכות הוא, והתקינו שיהא אדם שואל שלום חבירו בשם כו', ואומר (תהלים קיט, קכו) 'עת לעשות לד' הפרו תורתך', וברש"י (שם נד. ד"ה ואומר עת): פעמים שמבטלין דברי תורה כדי לעשות לד', אף זה המתכוין לשלום חבירו - מותר להפר תורה ולעשות דבר הנראה אסור, עכ"ל.

ועל כן אשמעינן בתריה במשנה ראשונה דפאה, דזהו רק בקיום תורה, דיש להפירו משום שלום החברים, ומה שאין כן תלמוד תורה עדיף מהבאת שלום, וזה עניין חיבור שתי המשניות, כן אמרתי עוד בטל ילדותי.

בזנות רב יוסף שיעשו עבורו עגלא תילתא - לא לכבוד עצמו אלא לכבוד התורה והיו ענוה גדולה

איתא בגמרא קידושין (גז), אביי יהיב ידא לסבי. רבא משדר שלוחיה. רב נחמן משדר גוזאי, אמר, אי לאו תורה - כמה נחמן בר אבא איכא בשוקא. ועיין לשון השאלות פרשת קדושים (שאלתא קא): אביי כי חליף, ואיכא סבי דיתבי ולא מצו קיימו [מפני חולשתם], יהיב להו ידא וקיימו מקמיה. רבא משדר שלוחי ומוקמין ציבורא [כשהיה בא אל הציבור, שלח שליחו תחלה להודיעם כדי שיכינו לעמוד מפניו, כי בואו פתאום, המעדיה מפניו פתאום טורח יותר], רב נחמן משדר גוזאי [גם כן לציבור וכנ"ל], כי מטי [אל הציבור] אמר כמה נחמן איכא בשוקא, כי קיימיתו - לאו מקמאי קיימיתו, אלא מקמי תורה הוא דקיימיתו, עכ"ל.

וקצת ראה לפירוש השאלות בהך ד'אי לאו תורה כמה נחמן' כו', מהך דמועד קטן (כא) מעשה דמתו בניו של רבי עקיבא, נכנסו כל ישראל והספידום הספד גדול, בשעת פטירתן עמד רבי עקיבא כו', ואמר, אחינו בית ישראל שְׁמָעוּ, אפילו שני בניו חתנים - מנוחם הוא בשביל כבוד שעשיתם, ואם בשביל עקיבא באתם, הרי כמה עקיבא בשוק, אלא כך אמרתם - תורת אלקיו בלבו, וכל שכן ששכרם כפול.

ועיין פסחים (סח), רב יוסף ביומא דעצרתא אמר, עבדו לי עגלא תילתא, אמר אי לאו האי יומא דקא גרים - כמה יוסף איכא בשוקא. ולולי פירוש רש"י שם (ד"ה א) יש לומר גם כן הכוונה, דאמר כן לתלמידיו או אל הציבור שיעשו לו עגלא כו' על היותו לומד עמם תורה הקדושה שניתנה ביום זה (ראה שבת פז), ועל כן פירש ואמר, שאין כוונתו שיעשו לו לכבוד עצמו, רק לכבוד תורה שניתנה ביום זה, והוא לומדה עמהם, אבל מפאת עצמו - 'כמה יוסף איכא בשוקא' ואין חשוב יותר מהם - ממש דוגמת דברי רב נחמן בקידושין לפירוש השאלות.

ולפי זה, היו דברי רב יוסף הנ"ל ענוה גדולה, וסרה קושית העולם^ט מהך דסוף סוטה (מט):

כח אחר מעורב בו - שאור - הוא שניות, וכך השיעבוד שמשועבד ומצורף לאחר הוא שניות, וחירות הוא שהוא דבר אחד עומד בעצמו, ענין שם...

ז) המשך לשונו: "וכמו שכתוב (בראשית לב, יב) 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו', כמבואר בוזהר שם (ישלח קסט), וענין שם במדרש גם כן (ראה אסתר ז, ט).

ז) המשך לשונו: "וגם פירות אילן אסורים למנחה משום 'דבש לא תקטירו' (ויקרא ב, א), כמבואר ברש"י שבועות (פ"ב ד"ה וכל).

ח) שכתב: "אי לאו האי יומא שלמדתי תורה ונתרוממתי, הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף, ומה ביני לביןם".

ט) ראה באר היטב סימן תצד ס"ק א; ענין יוסף על עין יעקב פסחים סח: ד"ה אמר.

י) דאיתא שם, משמת רבי בטלה ענוה, אמר ליה רב יוסף לתנא, לא תיתי ענוה דאיכא אנא. ובבאר היטב שם: "ראוי לדקדק בו טובא... אחרי שהיה רב יוסף עניו מכל אדם... וכאן (בפסחים) התפאר דמחמת נתינת התורה הוא עדיף משאר אינשי, ואין זה מגדר ענוה".

זישנת חרצים

מכתבי הלומדים עם הארות ומשא ומתן במשנת רבינו

לכבוד רבני מכון 'אוהבי תורה' שיחי, העוסקים בקדשים להוצאת והפצת תורתו ומשנתו של המאור הגדול גאון ישראל וקדושו מהר"י ענגיל זיע"א ראב"ד קראקא.

הניי בזה להמציא לכם מכתב יפה שקיבלנו מחבורתנו 'תורה שבכתב', שמטרתה קודש לחיזוק ועידוד לימוד ושינון תורה שבכתב. מכתב זה קיבלנו מאת הר"ר מ.ז. פרידמאן מבאר פארק יצ"ו, שביקש בכך להביע את התפעלותו מהצלחת המפעל הקדוש 'תורה שבכתב' ומהתוצאות הנפלאות שזכה לראות במו עיניו.

כיון שתוכן המכתב נוגע לתורתו של הגה"ק מהר"י ענגיל זיע"א, על כן אמרתי להעביר אליכם מכתב זה, ובודאי תמצאו בו נחת.

וכה כתב לנו מיועדנו הנ"ל:

שהייתי אמש בהתוועדות תלמידי חכמים. באמצע השיחה הזכיר אחד התלמידי חכמים את דברי המשנה בגיטין דף מ"א ע"ב: "מי שחציו עבד וחציו בן חורין, עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, דברי בית הלל. בית שמאי אומרים תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם, לישא שפחה אי אפשר שכר חציו בן חורין, בת חורין אי אפשר שכר חציו עבד, ביטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה, שנאמר (ישעי' מה, ז) 'לא תוהו בראה לשבת יצרה', אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין' וכו'.

והקשו בתוספות (שם ד"ה לא תוהו, וכן בחגיגה ב ע"ב) למה הביאו בית הלל הפסוק ד'לא תוהו בראה לשבת יצרה', שהיא פסוק דבדרי קבלה, בנבואת ישעי', ולא הביאו הפסוק בתורה 'פרו ורבו', עיין שם מה שתירצו.

ואמר אותו תלמיד חכם, שהגאון רבי יוסף ענגיל ז"ל באתון דאורייתא (כלל יז) כתב לתרץ, כי העבד הלא פטור הוא ממצוות, והמצוה של פרו ורבו היא מצוה שעל גוף האדם לקיים, על כן אין לחייב בה את העבד הפטור ממצוות, משא"כ הפסוק של 'לא תוהו בראה כי אם לשבת', היא ציווי לשבת את הארץ כמבואר בקרא, ומשום 'יישוב וקיום הארץ' כל יושבי הארץ חייבים, ובכללם גם העבד.

והמשיך אותו תלמיד חכם, כי לדידיה קשה דברי הגאון ז"ל, שהלא גם בפסוק פרו ורבו נאמר הטעם 'ומלאו את הארץ', ואם כן אין בחילוקו כלום, שבשניהם נאמר הסיבה שהיא בשביל יישוב הארץ, ואם כן שוב חייב העבד גם משום 'פרו ורבו' שהטעם מבואר בקרא בשביל 'ומלאו את הארץ', ולא רק בלשבת יצרה, ולפי תירוצו הדרא קושיית התוספות לדוכתיה.

על אתר ענה לו אחד השומעים, כי בודאי לא קשה מידי, כי הלא הפסוק 'פרו ורבו' נאמר פעמיים בתורה, א' בפרשת בראשית שם (כג) ויברך אותם אלקים ויאמר להם אלקים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה" וגו' [ושבו בלשון ברכה להלן (ט, א)]: "ויברך אלקים את נח ואת בניו ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את הארץ", אך בסוף הפרשה חזר הכתוב ואמר (שם ט, יז) "זאתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו בה". וכתב רש"י ז"ל [והיא מדברי הגמרא בכתובות]: "לפי פשוטו, הראשונה [בפרשת בראשית] לברכה, וכאן [בפרשת נח, הפסוק השני] לציווי".

כלומר, שה'ציווי' של פרו ורבו היא הפסוק שבפרשת נח "זאתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו בה", ולא הפסוק שבפרשת בראשית "פרו ורבו ומלאו את הארץ", ואם כן מיושבים דברי הגר"י ענגיל להפליא!

וכאשר נשאל האברך כיצד הוא יודע את תשובתו הברורה לכך, השיב שלפני כמה שנים נפתחה חבורה 'תורה שבכתב' ואז הוא הצטרף לחבורה, ומני אז לומד בקביעות בכל שנה חומש רש"י בשלימות, לכך היה לו כדבר פשוט לצייץ בהתשובה לוקושייתו נמצא דברי רבינו רש"י ז"ל בפרשת נח שאלמ אך זה לפני כמה שבועות.

והוא מסיים את מכתבו: חושבני שהדברים מדברים בעד עצמם. אשריכם! אשריכם! לכו בכוחכם זה והושעתם את ישראל!

ברכת התורה

אברהם יהודה מנחם הכהן שווארץ

י"ר חבורת 'תורה שבכתב'

הטעם שלא הוזהרו כשירות להנשא לפסולין

בגמרא יבמות (פד), לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולין. עיין מה שדן מזה בשו"ת הלכות קטנות (חלק ב סימן לה), והדמיון שלו רחוק.

ועיין שו"ת הר"ן (סימן מח), דמוסופק שם אם תקנת רבינו גרשום ז"ל לתקנתה עשה או לתקנתו, עיין שם היטב.

אשכנזית הנישאת לספרדי - מקבלת דין הספרדי

ואולם יש לדון בזה להיתירא², דכיון דהאשכנזיים קיבלו התקנה ולא הספרדיים¹, ובכל חילוקי תקנות ומנהגות ומחלוקות בדין שיש בין כתות וקהלות, האשה בתר בעלה גרירא - אם נישאת אשה מכת זו לזו, כמבואר בשו"ת **תשב"ץ** (ח"ג סימן קעט ד"ה במקומות), עיין שם היטב, ואם כן בהנשא האשכנזית לספרדי - הרי מקבלת דין הספרדי, דלא קיימא עליה תקנת רבי גרשום ז"ל, ואם כן הרי נישואיה והיתר נישואיה באין כאחד, דוגמת גטה וידה באין כאחד (גיטין עז), ודו"ק.

לפי השאלות כשירות נושאות פסולין - שאין בהן חילול זרע

ועיין שאלות פרשת אמור (שאלתא קד ד"ה א'), וז"ל: ברם צריך, כהנת מהו לינשא לגר כו', מי אמרינן כי היכי דכהנים מוזהרין (ראה ויקרא כא, ז: יבמות סא). כהנות נמי מוזהרין, או דילמא, אינהו דזרעיהו הוי כהן (ראה קידושין טו): - כי נסיבין בת ישראל, אמר רחמנא לא לינסוב פסולות, דלא ליפסול זרעיהו, אבל כהנות, כיון דכי נמי מינסבן לישראל - זרעיהו לא הוו כהנים, כי מינסבן לפסולין שפיר דמי, תא שמע, דאמר רב יהודה אמר רב, לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולין, עכ"ל.

ואנהר לן הגאון עינין בטעמא דמילתא דלא הוזהרו כשירות להנשא לפסולין, דעיקר איסור הנשואין מפאת חילול הזרע מקדושת כהונה, וכפשטא דקרא 'ולא יחלל זרעו', ועל כן זה שייך רק בכהן - דזרעו תמיד כהן בהכרח, ומה שאין כן כהנת דבהנשאה לישראל גם כן אין זרעה כהן, ולישראל הרי מותרת להנשא, אם כן הרי הותרה מכללה בחילול זרעה בהכרח, ועל כן שפיר מותרת להנשא גם לפסולין. ולדברי השאלות הנ"ל אין התחלה לדינו של הלכות קטנות הנ"ל מוכאן.

לכהן יש לינשא לוייה - דנחית דרגא מכהן בגמרא יבמות (פד), אמר רב יהודה אמר רב, לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולין.

(א) וז"ל: "שאלה: אם מותרות האשכנזיות לינשא שתיים לספרדי אחד. תשובה: אפשר, כשם שלא הוזהרו כשירות לינשא לפסולין, הכי נמי תקנת רבינו גרשום מאור הגולה - אקרקפתא דגברי מנח משום תיקון דידהו, אבל אשה בכל דהוא ניחא לה, ולתקוני אתי רבינו גרשום ולא לעוותי. וכן הוראה הרב אור שרגא נשמתו עדן, והלכה רווחת, ואין פוצה פה אף על פי שיש לפקפק".
(ב) בנידון של ההלכות קטנות הנ"ל.

לימא מסייעא ליה, חלל שנשא כשרה, מאי לאו - כהנת הראויה לו, ומאי כשרה - כשרה לכהונה.

עיין רש"י (ד"ה מאי) וז"ל: דקיימא לן, כהן כל זמן שמוצא לינשא בת כהן - לא ישא בת ישראל, דאמר בפסחים, סעודת הרשות - בת ישראל לכהן, באלו עוברין (מט). ומה שכתב מפרק אלו עוברין (שם), צריך עיון, דשם נאמר רק בת כהן לישראל, אבל לא בת ישראל לכהן.

ועיין חידושי אגדות למהרש"א הוריות (יג. ד"ה מפני), אהך (שם) דמפני מה הכל רציין לינשא גיורת, דכתב דרציין לינשא גיורת יותר מישראלית, מטעם נחית דרגא נסיב איתתא (יבמות סג), עיין שם.

ולפי זה, יש לכהן גם כן לכאורה לינשא לוייה יותר מכהנת, דלוייה לגבי כהן הוי נחית דרגא חדא, כמו גיורת לישראל, דישראל הם ארבע כתות - כהנים לויים ישראלים גרים, כמבואר במדרש בכמה דוכתי (ראה במדב"ר ח, ב; שם יג, טז), ועיין שם בהוריות (יג). במשנה.

תרומה אם זוכים בה כהנים משלחן גבוה בגמרא יבמות (פז), תנו רבנן, כשהיא חוזרת - חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק וכו', רב פפא אמר, 'מלחם אביה תאכל' (ויקרא כב, יג) - לחם הקניי לאביה, פרט לחזה ושוק דמשלחן גבוה קא זכו.

ומוכה, דתרומה לא זכו בה כהנים משלחן גבוה, ועיין מה שהארכתי בזה **באתון דאורייתא** (כלל ב ד"ה עד).

ועיין עוד שו"ת **הרשב"א המיוחסות** (סימן קפט ד"ה תשובה) שכתב, דכל מתנות כהונה - כהנים משלחן גבוה הוא דקזכי בהו, ומשום הכי אין מברכין על נתינתן, דאיהו לא קיהיב מידי מדידה, אלא דרחמנא נינהו, ומשלחן גבוה הוא דקזכי בהו, עיין שם היטב. וכן מוכח בספרי קרח (פיסקא ד ד"ה אני), עיין שם היטב.

ועיין עוד חידושי **רמ"ה** סנהדרין (קב). ד"ה ותרומות, שכתב אהך (שם קיא): דתרומות ירקבו, וז"ל: מסתברא דהאי דלא שרפינן להו, משום דכיון דאיקרו 'קודש' (ראה ויקרא כב, י יורש"י שם דה לא), אף על גב דמטו לידיהן - שלל שמים מיקרו, דכהנים כי קא זכו מגבוה קא זכו, וכל היכא דאיתנהו - ממונא דגבוה נינהו כו', ובדין הוא דלישתרו באכילה, אלא כיון דמטו ליד כהן ודמיא לממוניה - אחמירו רבנן עלייהו משום חומרא דעיר הנדחת למיסרינהו בהנאה כו', עכ"ל.

ניתן להשיג את ספרי המכתובות והספרים המובחרים או בהזמנה טלפנית: 03-510-4720 (וערה פנימית ליישבות ומסירות תודעה לקניית ספרים)

(א) ראה שו"ת **מהרי"י** ביב סימן סא ד"ה תנו; שו"ת **מהרש"ם** י"ד סימן קמ"ד וכובר.
(ב) דאיתא: "אני חלקך ונחלתך, על שולחני אתה אוכל ועל שולחני אתה שותה... כ"ד מתנות כהונה נתנו להם לכהנים י"ב במקדש וי"ב בגבולים... תרומה...".
(ג) ובכת"ק המובא **בלקח טוב** כלל טו הערה א, העיר מדברי הגמרא ביבמות על הרשב"א והרמ"ה.

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגד"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com